

REKABET FORUMU

HUKUK-EKONOMİ-POLİTİKA

Ocak 2020, Sayı: 130

Rekabet Derneği, 20 Mayıs 2004 tarihinde kurulmuş bir sivil toplum örgütüdür. Derneğin amacı Türkiye’de rekabet ortamının ve rekabet kültürünün gelişmesine katkıda bulunmaktır.

Bu dergide ileri sürülen görüşler yazarlarına ait olup Rekabet Derneği’ni bağlayıcı değildir.

Web: www.rekabetderneqi.org

PİYASA YETERSİZLİKLERİ VE KAMU YETERSİZLİKLERİNİN REKABETE ETKİLERİ

Prof. Dr. Erdal Türkkan (erdalturkkan@hotmail.com)

Türkiye’de yaşanan ekonomik krizi aşma çabaları devlet müdahalelerinin artmasına ve çeşitlenmesine neden olmaktadır. Bu süreçte hangi devlet müdahalelerinin rekabeti destekleyen, hangilerinin köstekleyen nitelikte olduğu sorusu önem kazanmaktadır. Bu soru piyasa mekanizması çerçevesinde hangi devlet müdahalelerinin istenilir olup hangilerinin istenilmez olduğu sorusuyla eşanlımlıdır. Konuya analitik bir çerçevede yaklaşabilmek için bu soruları piyasa yetersizlikleri ve kamu yetersizlikleri kavramları bağlamında ele almak yararlı olacaktır. Bu yazıda önce klasik devlet müdahaleciliği çerçevesinde piyasa yetersizliği ve kamu yetersizliği kavramlarına bakışın nasıl oluştuğu sorusuna rekabet perspektifi çerçevesinde cevap verilmeye çalışılacaktır. Bundan sonra kamu müdahaleciliğinin yükseliş nedenleri ve bu yükselişin nasıl sonlandığı konusunda bazı tespitler yapılacaktır. Üçüncü olarak piyasa yetersizliği kavramı çerçevesinde rekabetin nasıl desteklendiği sorusu ele alınacaktır. Dördüncü bir bölümde de kamu yetersizliği kavramı çerçevesinde rekabetin nasıl kösteklenebileceği Türkiye örneği çerçevesinde tartışılacaktır. Sonuç olarak da rekabetçi piyasa kavramının modern tanımının hangi unsurları içermesi gerektiği üzerinde kısaca durulacaktır.

1)Klasik Devlet Müdahaleciliği Çerçevesinde Piyasa Yetersizliği, Kamu Yetersizliği ve Rekabet Anlayışı

Devlet müdahaleciliği kavramı ve anlayışı zaman içinde önemli bir değişime uğramıştır. Bu değişim rekabete atfedilen önem ile bir paralellik arz etmektedir.

XIX. yüzyıldan 1930 lara kadar uzanan bir dönemde devlet müdahalesi konusunda altı temel prensip egemen olmuştur. Bu prensipler, piyasaların bazı sorunları çözmede yetersiz kalacağını kabul etmekle birlikte genel olarak kamunun kaynak tahsisi sorunlarını çözmede başarısız kalacağı yargısından hareket etmekte ve kamunun müdahale alanlarını sınırlamaya özen göstermektedir. Bu prensipler, devletin rekabeti bozmaması, aksine desteklemesi temel ilkesine uygundur.

- 1) Devlet “asli fonksiyonları” dışında, kaynak tahsisini yönlendirici etkilere sahip olan her türlü girişimden” kaçınılmazdır Devletin minimum kaçınılmaz asli fonksiyonlarının ne olduğu konusunda belli bir mutabakat vardır. Bu çerçevede devletin emniyet, savunma, adalet, temel eğitim, temel sağlık, temel fiziki altyapı gibi bireyler tarafından üretilmesi mümkün olmayan ve ekonomik ve sosyal düzenin sağlanması için kaçınılmaz olan mal ve hizmetleri üretmesi veya finanse etmesi gerekir. Devletin asli fonksiyonlarını yerine getiremediği bir ortamda rekabetin adil ve etkin bir şekilde gerçekleşmesi ve kaynakları etkin dağıtma işlevini yapabilmesi mümkün olmayacaktır.
- 2) Devletin asli fonksiyonlarını finanse etmek için aldığı vergiler nötr olmalı yani kaynak tahsisini etkilememelidir. Bu çerçevede dolaylı vergiler minimum düzeyde tutulmalıdır. Verginin nötrüitesi, devletin vergiler yoluyla fiyat sistemini bozmasının ve rekabet sürecini etkilemesinin yollarını tıkamaktadır. Ayrıca verginin nötrüitesi, devletin boyutunu da sınırlandıran bir ilkedir.
- 3) Klasik anlayışa göre devlet yardımları (teşvikler) hiç olmamalı, gereken durumlarda da minimum kaçınılmaz düzeyde tutulmalıdır. Devlet yardımlarının minimum kaçınılmaz düzeyde tutulması ve her halde sistematik bir biçimde yapılmaması ilkesi de devletin kaynak tahsisini yönlendirmesini ve bu süreçte bazı teşebbüslerin suni bir üstünlük kazanmasını engelleyici ve yasaklayıcı niteliktedir. Böylece kaynak tahsisinde ve firmaların üstünlük kazanmasında tek belirleyici, rekabet süreçleri olacaktır.
- 4) Para nötr olmalıdır. Devlet para politikaları yoluyla iktisadi hayata müdahale etmemelidir. Burada da rekabetin en önemli gereği olan fiyat istikrarının sağlanması ve belirsizliğin en aza indirilmesi amacı ön planda tutulmaktadır.
- 5) Dış Ticaret serbest olmalı, korumacılık yapılmamalıdır. Bu ilke de rekabetin uluslararası düzeyde daha sağlıklı bir işleyiş kazanacağı öngörüsüne dayanmaktadır.
- 6) Devlet gelir dağılımına müdahalesini minimum kaçınılmaz düzeyde tutmalıdır.

Bu ilkeler çerçevesinde piyasa yetersizliğinin sadece kolektif malların üretiminde söz konusu olacağı ve devletin bunun dışında yapacağı her türlü müdahale istenilmez sonuçlar vereceği kabul edilmiştir.

Bu çerçevede devletin fiyat sistemine müdahaleleri, girişimcilik yapması, korumacı politikalar uygulaması, hatta sosyal politikalar uygulaması, dolaylı vergiler yoluyla fiyat sistemini etkilemesi, para politikalarıyla fiyatlar genel sistemini etkilemesi en azından serbest piyasa anlayışıyla ve rekabet ile bağdaşmayan davranışlar olarak nitelendirilmiştir. Bu çerçevede klasik iktisat anlayışı, üstü kapalı bir biçimde piyasa yetersizliklerinin çok sınırlı olduğu, kamu yetersizliklerinin ise çok geniş olduğu varsayımını esas almaktadır. Bu varsayım, rekabetin de kamu müdahaleleri olmadan gerçekleşebileceği düşüncesini yansıtmaktadır.

2) Devlet Müdahaleciliğinin Yükselişi ve Rekabetçi Piyasadan Uzaklaşmalar

Serbest piyasa ekonomisine güvenin sarsılmasına yol açan ekonomik krizler, kapitalist sisteme yöneltilen eleştiriler ve az gelişmişlik olgusuna karşı yapılan mücadeleler, devletin müdahale alanlarının genişlemesine neden olmuştur.

Özellikle 1917 Sovyet devrimi, 1929 bunalımı ve ikinci dünya savaşından sonra gelişmekte olan ülkelerin kalkınma çabalarının yoğunluk kazanması sonrasında devletin müdahale alanları büyük bir genişleme göstermiştir. Bu çerçevede devlet rekabetle bağdaşmayan yeni işlevleri

üstlenirken, özellikle gelişmekte olan ülkelerde zaman zaman asli fonksiyonlarını ihmal etmekten de kaçınmamıştır. Bu çerçevede bu dönemde piyasa yetersizliği kavramının en geniş anlamda kabul gördüğünü, buna karşılık kamu yetersizliği kavramının tamamen veya önemli ölçüde göz ardı edildiğini söylemek mümkündür.

1929 Krizinden sonra gelişmiş ülkelerde paranın ve verginin nötralitesi ilkeleri göz ardı edilerek Keynezyen politikalar çerçevesinde ekonomide devlet harcamalarının ağırlığı artmış, yer yer kamu girişimciliği önem kazanmış, belli alanlarda korumacı ve destekleyici politikalara yer verilmiştir. Bununla birlikte bu ülkelerde piyasalar kaynak tahsisinde esas yönlendirici olmaya devam etmiş, rekabet tamamen ortadan kalkmamış, aksine rekabetin korunmasına önem veren politikalar gündemden tamamen çıkmamıştır.

Şüphesiz piyasalara güvensizlik ve rekabetten uzaklaşma en fazla merkezîyetçi planlamayı getiren Sovyet Bloku'nda görülmüştür. Bu ülkelerde özel sektör ortadan kaldırılmış, rekabeti mümkün kılan temel özgürlükler yok edilmiş ve ülke dış dünyadan gelen rekabete tamamen kapatılmıştır. Ancak bu ülkelerde bile zaman içinde ortaya çıkan liberalleşme hareketleri ile piyasalar belli sınırlar içinde de olsa etkinlik kazanabilmiştir.

Genellikle karma ekonomi modelini benimseyen gelişmekte olan ülkelerde ise bir yandan piyasalar genişlerken, diğer yandan da piyasaların kaynak tahsisindeki etkisini zayıflatan unsurlar devrede olmuştur. Şüphesiz bu unsurlardan en önemlileri, ileri derecede korumacılık, tekelleşme ve oligopolün oluşmasına imkan veren ithal ikamesi rejimleri, geniş kapsamlı kamu girişimciliği, aşırı dozlara varan kamu teşvikleri, kamunun fiyat sistemine müdahaleleridir.

3)Piyasa Yetersizlikleri ve Rekabeti Destekleyen Devlet Müdahaleciliği Anlayışının Gelişmesi

1960 lardan sonra Avrupa Birliği başta olmak üzere, ekonomik entegrasyon hareketlerinin hız kazanması; 1970 lerden sonra kendisini hissettiren küreselleşme olgusu ve çok uluslu şirketlerin doğuşu ; merkezîyetçi planlamaya dayalı sistemin çöküşü ve Doğu Bloku'nun dağılması (1990), Dünya Ticaret Örgütü'nün kurulması (1995) ; gelişmekte olan ülkelerin kalkış aşamasını tamamlaması, bilimsel ve teknolojik devrim, artan çevre kirliliği gibi faktörler devlet müdahaleciliği anlayışında önemli değişimler yaratmıştır. Bu arada ekonomik teoride de yeni yaklaşımlar ortaya çıkmıştır.

Bu değişimlere paralel olarak devlet müdahaleleri konusunda yeni bir anlayış egemen olmaya başlamıştır. Bu yeni anlayış rekabetle oldukça uyumludur.

Bu yeni anlayışı belirleyen üç temel olgu vardır.

-Piyasa yetersizliği olgusu (market failure)

-Kamu yetersizliği olgusu (government failure)

- Çok uluslu ve küresel düzeyde faaliyet gösteren büyük firmaların (bazı ülkelere daha büyük) ortaya çıkması

Aslında bu üçüncü faktörü hem piyasa yetersizliği hem de kamu yetersizliği kapsamında değerlendirmek mümkündür. Büyük firmalar bir yandan piyasa yetersizliklerini, diğer yandan kamu yetersizliklerini gidermek veya telafi etmek durumundadır. Yani bu firmalar her iki alandaki

yetersizlikleri de gidermeye çalışmaktadır. Ancak bu işlevi bazen rekabeti kısacak şekilde yapabilmektedir. Bu anlamda **büyük firma yetersizliği**nden de söz etmek mümkündür.

Piyasa yetersizliği kavramı hem kamunun müdahale alanlarını genişletici hem de daraltıcı bir rol oynamıştır. Burada hareket noktası, piyasanın her sorunu çözemeyeceği, dolayısıyla devlet, piyasa yetersizliği olan alanlara müdahale ederse bunun, istenmeyen bir müdahale sayılmayacağı görüşüdür. Devletin piyasa yetersizliklerini giderdiği bir durumda etkin ve iyi işleyen bir piyasa ekonomisi oluşacaktır. O halde burada devletin kaynak tahsisini bozucu değil, iyileştirici müdahalelerde bulunması söz konusudur. Ancak burada kamu yetersizliğinin getirdiği kısıtları ve sorunları göz önünde bulundurmamak gerekecektir.

Piyasa yetersizlikleri a yedi noktada kendisini göstermektedir: Bu çerçevede piyasa mekanizması yoluyla :

- 1)Kolektif ve yarı kolektif malların yeterince üretilmemesi,
- 2)Dışsallıkların içselleştirilememesi,
- 3)Rekabet ihlallerinin engellenememesi
- 4)Asimetrik enformasyon ve ahlaki tehlikenin sakıncalarının giderilememesi,
- 5)Negatif sosyal dışsallıkların giderilememesi,
- 6)Makro istikrarsızlıkların, ve sistemik risklerin önlenememesi ,
- 7) Büyük firmaların üçüncü bir regülatör olarak piyasa regülasyon alanını keyfi ve rekabeti bozacak şekilde daraltmasının engellenememesi söz konusudur. Ayrıca, büyük firmaların piyasa ve kamu yetersizliklerini gidermeye yönelik girişimleri önündeki engellerin kaldırılması gerekmektedir. Bu nedenle devletin bu yetersizlikleri giderecek şekilde düzenleme alanlarını yeniden tanımlaması gerekmektedir.

İlk olarak devlet, esasen asli fonksiyonları dahilinde olan kolektif malları üretmek veya finanse etmek yanında, yarı kolektif malların üretimini de toplumsal refaha katkıyı gözeterek şekilde finansmanına katkıda bulunmak zorundadır. Bu müdahaleler rekabetle uyumludur. Ancak devletin bu işlevleri rekabetle bağdaşmayan bir biçimde yapması mümkündür.

İkinci olarak devlet dışsal ekonomilerin istenmeyen ve istenen etkileri konusunda düzenlemeler yapmak ve müdahil olmak durumundadır. Burada çevre koruma konusundaki müdahaleler ve Ar-Ge ve eğitim faaliyetlerinin teşviki ön plana çıkmaktadır. Dışsallıklarla mücadele konusu da rekabetle uyumlu, yani rekabeti bozmayan bir müdahaledir. Ancak devletin kamu yetersizlikleri çerçevesinde bu konuda da istenen performansı gösterememesi söz konusudur.

Üçüncü olarak devlet rekabet ihlallerini önlemekle mükelleftir. Çünkü piyasaların bu işi kendiliğinden yapması mümkün değildir. Bu açıdan devlete çeşitli yükümlülükler düşmektedir. Bunlardan birincisi, piyasalarda tekelleşme eğilimlerini gözetmek ve oluşan tekellerin (monopol ve monopson) hakim durumlarını kötüye kullanmalarını engellemektir. İkinci olarak kamu ihaleleri ve alımları konusunda kamunun monopson

durumu vardır. Bu alanda da kamunun hakim durumunu kötüye kullanmasının engellenmesi gerekir. Bu müdahale de rekabeti destekleyici niteliktedir. Diğer taraftan devlet rekabetin tesisi konusunda oligopolistik piyasalarda teşebbüslerin anlaşma ve uyumlu eylem içine girerek kartelleşmelerini de engellemek durumundadır. Devlet teşebbüslerin birleşme ve devralmalar yoluyla rekabeti ortadan kaldıracak veya azaltacak girişimlerde bulunmasını da engellemelidir. Ayrıca devlet rekabetin tesisi konusunda doğal tekellerin toplum yararına çalışmasını sağlamak amacıyla düzenleme görevini yerine getirmek durumundadır. Bu işin bağımsız düzenleyici kurullar tarafından yapılması esastır. Rekabetin tesisi konusunda devletin dış ve iç piyasalardan kaynaklanan haksız rekabet girişimlerini (yanıltıcı reklam, sağlığa zararlı mallar, damping uygulamaları gibi) engellemek gibi bir görevi de vardır. Nihayet devletin düzenlemeleri rekabetle uyumlu yapması gerekiyor. Bu uyum özellikle giriş engelleri yaratılmaması ve ayrımcılık yapılmaması açısından önem kazanmaktadır. Devletin bu sorunların çözümüne katkıda bulunması, maalesef rekabeti bozan eylemlere öncülük etmesini de engellememektedir.

Dördüncü olarak devlet ekonomik alanda bilginin giderek önem kazanmasına paralel olarak, asimetrik bilginin kaynak tahsisini bozucu etkilerini giderecek düzenlemeler yapmak durumundadır. Bu açıdan güven kurumları ile ilgili olarak (bankalar, sigorta şirketleri, borsalar vs.), bilgi asimetrisini giderecek veya zararsız hale getirecek düzenlemeler yapılması gerekecektir. Asimetrik bilgi kapsamında devlet, ahlaki tehlike olgusuna karşı da tedbir almak zorundadır. Bu durum sigortacılık sektörü açısından önem kazanmaktadır. Asimetrik bilgi kapsamında devlet, bilgi hırsızlığı ve şahsi verilerin korunması konularında da etkin önlem almak zorundadır. Bu alanlarda devletin pozitif katkıları olduğu gibi bazı negatif girişimleri de olabilmektedir.

Beşinci olarak devlet negatif sosyal dışsallıkların yarattığı risklerin engellenmesi ile de yükümlüdür : İşsizlik sigortası, sağlık sigortası, yaşlılık sigortası, doğal afet sigortası, maluliyet sigortası sistemlerinin desteklenmesi, minimum sosyal güvencenin sağlanması ve gerice yörelerin kalkınmasına destek olunması bu kapsamdadır. Devlet bu alanlarda pozitif katkılar yapabildiği gibi, kamu yetersizlikleri kapsamında bazı amacı aşan girişimlerde de bulunabilmektedir.

Altıncı olarak devlet ekonomik istikrarı sağlamak için para ve maliye politikalarını dengeli şekilde yürütmek zorundadır. Buna ilaveten devletin sistemik risk yaratabilecek olgulara karşı dikkatli olması gerekmektedir (Batmayacak kadar büyük firmaların ortaya çıkması, toksik kağıtların işlem görmesi gibi). Devlet bazı ülkelerde bu işlevleri çok iyi biçimde yerine getirirken bazılarında bizatihi bir istikrarsızlık üretme ajanı olabilmektedir.

Yedinci olarak devlet büyük firmaların kamu yetersizliklerini ve piyasa yetersizliklerini telafi etmeye yönelik çabalarını teşvik etmelidir. Ancak devlet bu firmaların rekabeti engelleyecek veya azaltacak girişimlerini engelleyecek önlemleri de almalıdır. Bu işlem önemli ölçüde birleşme ve devralmaların ve firmalar arası anlaşmaların kontrolü kapsamında olacaktır.

4) Piyasa Yetersizliklerinin Giderilmesinde Kamu Başarısızlığı Sorunu: Türkiye Örneği

Genel olarak kamu müdahalelerinin bazı sakıncalar yaratacağı ve istenilen sonuçları vermeyeceği konusunda öteden beri bazı tespitler yapılmıştır. Devletin siyasi motivasyonla ve ekonomide ve siyasette adil rekabeti bozacak şekilde davranması ilk akla gelen sakıncalardan birisidir. Diğer taraftan devletin eksik bilgi ile hareket etmesi söz konusudur. Bu durum da isabetli karar alınmasını engelleyecek niteliktedir. Bürokrasinin yavaşlığı, kamu müdahalelerini eleştirenlerin en fazla kullandığı argümanlardan birisidir. Siyasi istikrarsızlıkların kararları geciktirici ve saptırıcı etkileri de bir başka sakınca gerekçesidir. Devletin çelişkili hedeflerden kaynaklanan rasyonel tercih yapamama hali de önemli bir yetersizlik nedenidir.

Bu kamu başarısızlıkları, devletin piyasa yetersizliklerini giderme sürecinde de kendisini göstermektedir. Prensip olarak piyasa yetersizliklerinin giderilmesi rekabetle uyumludur. Çünkü bu müdahaleler rekabeti bozucu etkilere sahip değildir. Ancak Türkiye örneğinde görüleceği üzere bu müdahalelerin rekabetle bağdaşmayan bir biçimde yapılması söz konusu olabilmektedir.

İlk olarak devletin asli fonksiyonlarını yerine getirmesi konusunda kamu yetersizlikleri söz konusudur. Genel olarak Türkiye’de devlet kalkınmanın ilk aşamalarında asli fonksiyonlarını yerine getirme konusunda ihmalkar davranmış ve tali işlemlere (sanayi ve ticaret) ağırlık vermiştir. Adaletin bağımsız, tarafsız ve etkin işleyememesi en temel sorundur. Bireylerin hukuki güvencesi yoktur. Türkiye’de fiziki altyapı yatırımları siyasi rant sağlayan prestij yatırımları olarak ele alınmakta ve büyük kaynak israfına yol açmaktadır. Bu durum da rekabetçi süreçlerle uyumlu değildir. Fiziki ve sosyal altyapı hizmetlerinde rant yaratma, siyasi iktidara prestij sağlama, gösteriş yapma ve bazı iş adamlarını gözetme gibi kaygılar ön plandadır. Altyapı yatırımlarının adil rekabet gözetilmeden kayırmacılık yaparak gerçekleştirilmesi şüphesiz rekabet süreçlerini olumsuz olarak etkilemektedir. Devlet fizibil olmayan altyapı yatırımlarına alım garantisi, kredi garantisi gibi yöntemlerle çok önemli kaynaklar ayırmakta ve gelecekteki gelirlerini ipotek altına almaktadır. Burada da rekabetle bağdaşmayan bir durum söz konusudur.

İkinci olarak devletin dışallıklarla mücadele işlevini de rekabetle fazla uyumlu olmayan biçimde yapması olasılığı vardır. Bu açıdan Türkiye ile ilgili olarak yapılabilecek tespitler şunlardır: Türkiye’de devletin çevreyi tahrip etmeye yönelik faaliyetleri, çevreyi korumaya yönelik faaliyetlerinin önüne geçmektedir. Türkiye’de eğitim, önemli ölçüde siyasi iktidara yakın insan yetiştirme önceliğine göre şekillenmektedir. Gelecekte eğitim negatif dışallık yaratma potansiyeline sahiptir. Türkiye’de AR-GE faaliyetlerinin yeterince desteklendiği de söylenemez. Devlet negatif dışallıklarla mücadele ederken ölçüyü kaçırmakta ve hayat tarzına müdahale etkisi yapan adımlar atmaktadır. Sigara, içki ve akaryakıttan alınan çok yüksek oranlı dolaylı vergiler ciddi bir müdahale niteliğindedir. Devlet bireyselleşmiş ve şeffaf olmayan teşvik uygulamalarıyla ayrımcılık yapmakta ve kaynak israfına yol açmaktadır.

Üçüncü olarak uygulamada rekabetin tesisi ile ilgili devlet müdahalesinin rekabetle bağdaşmayan bazı sonuçlar vermesi olasılığı yüksektir. Devlet, Rekabet Kurumu ve Kamu İhale Kurumu aracılığıyla tekellerin hakim durumunu koruma konusunda caydırıcı bir işlev yapsa da bızatıhi tekel yaratma konusuna yardımcı olmaktadır. Basın sektöründe Doğan medya grubunun el değiştirmesine kamu bankaları aracılığıyla yardım edilmesi büyük bir skandaldır.

Devlet kurumu olan TRT nin, THY nin hakim durumunu kötüye kullandığı da bir vakiadır. Kamu ihale yasasında yapılan değişikliklerle kamu ihalelerinde rekabet alanı daraltılmış ve iktidara yakın firmalara ayrıcalık tanıma imkanı doğmuştur. Sayıştay'ın denetimlerinin etkisiz hale getirilmesi de kamunun harcamalarında keyfi davranma marjını arttırmıştır. Devlet Rekabet Kurumu aracılığıyla anlaşma ve uyumlu eylemler konusunda caydırıcı bir işlev yapsa da bizatihi uyumlu eyleme zorlama konusuna yardımcı olmaktadır. Kamu bankalarının ve bazı özel bankaların kredi faizlerini indirme i konusunda paralel davranmaya zorlanması (CB. Erdoğan'nın talimatıyla Ağustos 2016 da), devletin enflasyon sepetine giren malların fiyatlarında % 10 indirim yapılması konusunda rakip firmaları eşanlı indirime zorlaması (Eylül 2018) gibi durumlar da rekabetle bağdaşan müdahaleler değildir. Ayrıca Türkiye'de doğal tekellerin regülasyonu konusundaki uygulamalar da rekabetle bağdaşır nitelikte olmayabilmektedir. Örneğin: EPDK, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, RTÜK, Bankacılık Düzenleme Kurulu gibi kurumlar bağımsızlığını kaybedip siyasi iktidarın emri altındadır. Enerji yatırımlarında keyfi ve suni giriş engelleri söz konusudur. Alkollü içkiler piyasasında çok ciddi giriş engelleri vardır. Radyo TV ler konusunda ciddi giriş engelleri vardır. Uygulamada Türkiye'de iç ve dış haksız rekabet konusunda da önemli eksiklikler varlığını korumaktadır: Türkiye'de haksız rekabet çok yaygındır. Bu konuda devlet üzerine düşen görevleri yeterince yapamamaktadır. Devletin kayıt dışı ile yeterince mücadele edememesi önemli bir haksız rekabet kaynağıdır. Devletin büyük işletmelere tanıdığı borç yapılandırma imkanı bir haksız rekabet kaynağıdır. Devletin düzenlemeleri de rekabetle uyumlu yaptığını söylemek mümkün değildir. Bu açıdan çelişkili amaçların varlığı önem kazanmaktadır.

Dördüncü olarak uygulamada asimetrik bilgi alanında yapılan müdahaleler konusunda da bazı önemli sorunlar vardır: Tek adam rejimine geçiş başlı başına asimetrik bilgi olgusunun tavan yapmasına neden olabilecek niteliktedir. Basın ve ifade özgürlüğüne getirilen sınırlamalar, gazetecilere yapılan baskılar, asimetrik bilginin yaygınlaşmasına neden olmakta ve yolsuzluklara zemin oluşturmaktadır. Kamuda liyakat yerine sadakat ilkesinin hakim olması asimetrik bilgi olayını yaygınlaştırmaktadır. Devlet kendi harcamalarında yeterli şeffaflığı sağlayamamaktadır. Dolandırıcılık olaylarının varlığı, asimetrik bilginin sakıncalarının önlenemediğini göstermektedir. Aile şirketlerinden profesyonel yöneticili şirketlere geçildikçe asimetrik bilgi olayının olumsuz etkileri artmaktadır. Diğer taraftan Devlet her alanda bilgi tekeli genişletmekte ve bu bilgiler siyasi amaçlarla kullanılabilir. Bu açıdan çelişkili amaçların varlığı önem kazanmaktadır.

Beşinci olarak devletin sosyal alanda işlevlerini nispeten daha kapsamlı bir biçimde yaptığı söylenebilir. Ancak bu alanlarda etkinlik ve adalet sorunu önemini korumaktadır. Özellikle sosyal yardımlar siyasi amaçlı olarak kullanılmakta ve bu durum kayıt dışı ekonominin gelişmesine, toplumsal ataletin (hareketsizlik) teşvikine yol açmaktadır. Bireyselleşmiş ve şeffaf olmayan teşvikler söz konusudur.

Altıncı olarak Türkiye'de ekonomik istikrarın sağlanması alanında da devletin yükümlülüklerini doğru biçimde ve rekabeti destekleyecek şekilde yerine getirdiğini söylemek mümkün değildir. Karar vericiler "enflasyon sebep değil neticedir. Sebep yüksek faizdir." Yaklaşımı ile Merkez Bankasının bağımsızlığın ve etkinliğine gölge düşürmekte ve istikrarsızlığa neden olmaktadır. Devlet siyasi amaçla kredi garantisi kapsamını genişleterek ve bankaların sağlıklı işlev yapmasını engelleyerek istikrarsızlık üretmektedir. Devlet seçim ekonomisi

yoluyla istikrarsızlığı beslemektedir. Sistemik Risklerin önlenmesi ise tüm dünyada önemli bir sorun olmaya devam etmektedir. Çünkü bu riskler tek başına hiçbir ülkenin kontrolünde değildir. Bunlarla başa çıkılabilmesi için uluslararası düzeyde yeni otoritelerin oluşması gerekmektedir. G 7; G 20 gibi oluşumlar maalesef bu açıdan etkili olamamaktadır.

Yedinci olarak, devlet zaman zaman piyasanın zaman zaman büyük veya küçük firmaların hatta bireylerin özel hayatla ilgili regülasyon alanına girerek bir sorun kaynağı olabilmektedir. Devletin yapmadığı altyapı hizmetini yerine getiren firma, yaptığı yatırımı devlete devretme gibi bir baskı ile karşılaşabilmektedir. Devletin yapmadığı mesleki eğitimi yerine getirmek isteyen firmalar, engellemelerle karşılaşabilmektedir. Devletin , kamu yönetiminde liyakattan çok sadakate ağırlık vermesi de ekonominin geri kalan kısmında önemli sorunlara yol açabilmektedir.

Sonuç Yerine: Modern Rekabetçi Piyasa Ekonomisi Kavramının Temel Öğeleri

Piyasa alıcı ve satıcıların karşı karşıya geldiği, belli bir fiyattan alım ve satımların yapıldığı bir ortamdır. Her piyasada bir fiyat oluşur ve gerek alıcılar gerek satıcılar bu fiyata göre kararlarını verir. Giriş serbest ise, fiyatlar serbestçe oluşuyorsa ve piyasa yetersizlikleri giderilebiliyorsa rekabetçi piyasa var demektir. Modern bir piyasada, devlet sadece piyasa yetersizliklerini gidermek amacıyla müdahale eder. Ancak modern bir piyasada büyük firmalar hem piyasa yetersizliklerini hem de kamu yetersizliklerini gidermek amacıyla devrededir.

Modern rekabetçi piyasa dediğimiz şey, kaynak tahsisinin alıcı ve satıcıların özgürce aldıkları kararlar sonucunda oluşan fiyat mekanizması aracılığıyla yapıldığı, girişin serbest olduğu ve devletin piyasa yetersizliklerini giderme dışında müdahalede bulunmadığı, firmaların da piyasa ve kamu yetersizliklerini en uygun şekilde gidermek için devreye girip rekabet ettiği bir yapılar ve ilişkiler bütünüdür.

Yani modern piyasa kavramı, özgürlüklerin geniş, müdahalenin sınırlı ve belirli olduğu ölçüde anlam kazanır.